

Afscheid van het gezicht van Kleio

EEN GESPREK MET JAN VAN OUDHEUSDEN

Zestien jaar zat hij in de redactie van Kleio; tien daarvan was hij hoofdredacteur. Het zijn getallen die in deze vluchtige tijden haast ondenkbaar zijn. Tientallen artikelen en honderden recensies verschenen van zijn hand. En dan zwijgen we over het vele redactiewerk achter de schermen. Het afgelopen jaar kondigde hij aan dat het zijn laatste in de redactie zou zijn. Tijd voor een gesprek met *mister Kleio* over het onderwijs, ons vak, zijn promotie, Kleio en waarom hij altijd zo druk bezig is. Want zijn pen zal hij voorlopig nog niet neerleggen. Jan van Oudheusden zal blijven publiceren omdat geschiedenis en het schrijven erover hem blijft boeien, maar ook omdat achter de laatst geschreven regel en de laatste punt een grote leegte dreigt.

'Mijn vader is journalist. Ik heb toelatingsexamen gedaan voor de School voor Journalistiek en daar ben ik ook voor geslaagd. Maar het werd dus toch een studie geschiedenis. In 1972 ben ik les gaan geven op de Nijmeegse Scholengemeenschap. Dat was in het vijfde jaar van mijn studie. Joop Toebes was toen vakdidacticus. Hij belde me op en zei: 'We hebben dringend een collega nodig. Ik zal je wel een beetje coachen.' Je ziet, toen deden ze al net zo makkelijk over het onderwijs als nu. Mijn stage werd een deeltijdbaan naast mijn studie, in de onderbouw. Nou, de leerlingen hingen in de gordijnen. Ik wist na dat jaar één ding zeker: mijn volgende baan moest niet op een school met stadsjeugd zijn. Daarbij kwam dat ik ook

per se weer verder wilde met mijn studie. Dat jaar lesgeven was tenslotte ook uitproberen; kijken of ik het echt leuk vond. Vanaf mijn twaalfde heb ik gedacht: leraar zijn is mijn bestemming. Dat moest natuurlijk nog wel blijken. Dus is het toen bij dat ene jaar gebleven. Maar ik heb er wel enorm veel opgestoken.'

Terug naar Waalwijk

'Min of meer bij toeval ben ik op mijn oude school gekomen. Mijn oud-leraar Vercauteren had vanaf 1974 al een paar keer gebeld: wil je niet hier komen? En omdat het de meest aantrekkelijke aanbieding was, ben ik daar op in gegaan. Terugkomen op je oude school heeft iets sta-

tisch. Ik kan het niemand aanbevelen. Maar je denkt: het is maar tijdelijk, over vijf jaar ben ik weer vertrokken. Nou, ik werk er al meer dan dertig jaar! De belangrijkste reden waarom ik in die eerste jaren aan die school was geklonken, was de militaire dienst. Als ik zou wisselen van baan, zou ik de onmisbaarheidverklaring van mijn rector verliezen. Het was een manier om de militaire dienst te ontlopen.'

'Het was trouwens niet het plan om terug te gaan naar Waalwijk. Ik wilde in Nijmegen blijven wonen, ik heb alle scholen in Nijmegen en omstreken gebeld met de vraag: hebben jullie een baantje geschiedenis over. Maar helaas. Maryl, mijn vrouw, we zijn in 1974 getrouwd, was nog niet klaar met haar studie. Dus dan had een van ons moeten gaan reizen. En een auto en rijbewijs hadden we nog niet. Daarnaast vonden we het klimaat in Nijmegen, bij onze Alma Mater, veel aangenamer. De boeken en zo. Een academische carrière heb ik ook nooit echt geambieerd. De sfeer op een middelbare school is, was, toch anders dan in het academische milieu. Ik ben daar gevoelig voor: de leefgemeenschap van zo'n school, de biotoop van jong en oud, kinderen in ontwikkeling, dat is een veel prettiger omgeving om in te werken dan op zo'n universiteit. Daar heb je toch veel meer dat mensen elkaar vliegen afvangen en is er die druk om te publiceren. Hier kun je nog een beetje spelen met je vak. Maar dat is natuurlijk ook achteraf geredeneerd, want ik heb

ook wel eens gesolliciteerd en dat is niets geworden.'

'Het waren natuurlijk hele andere tijden. Heel vrij gevochten. Wij waren heus niet van die radikalinski's, maar het leven in Nijmegen bood toch meer dan dat in een provincieplaats als Waalwijk. Ik heb er misschien wel niet alles uit gehaald, maar we gingen daar bijvoorbeeld iedere week naar de film.'

Brabantia Nostra

'De eerste vijf, zes jaren heb ik al mijn tijd in het onderwijs gestoken. Boeken gelezen over ieder onderwerp dat in de klas werd behandeld, me in iedere methode verdiept. Postacademische colleges gevolgd. Daar heb

De leerlingen hingen in de gordijnen.

ik heel veel in geïnvesteerd. Totdat professor Manning mijn doctoraalscriptie doorstuurde naar Tilburg. Daar zat professor Van der Eerenbeemt, een hier in Brabant zeer prominent historicus, die een reeks publicaties verzorgde over de Brabantse geschiedenis. Mijn scriptie ging over de vernieuwingsbeweging versus het herstel van de verzuiling in het bevrijde Zuiden. Dat speelde in het laatste oorlogsjaar, toen het hier al bevrijd was en het Noorden nog niet. Van der Eerenbeemt vroeg of ik er een boek van wilde maken. Dat was natuurlijk wel leuk, want toen zat je ineens weer in de academische sfeer. En hij

zei na afloop: als je nog wat wilt schrijven, weet dan dat deze reeks voor je openstaat. Dat heeft mij op termijn wel opgetild naar het schrijverschap. Want die publicatie deed bij mij het vuur ontvlammen. Al moet ik zeggen dat in die eerste tijd, toen de kinderen nog klein waren, dat vuurtje vooral smeulde. Maar op een gegeven moment kwamen toch de kriebels.'

'In 1982 ben ik met het onderzoek begonnen voor mijn promotie. Op het archief van Den Bosch werd het archief met register en al van Brabantia Nostra binnengebracht. En ik ben daarbovenop gaan zitten. Ik kende die beweging al. Want na de bevrijding waren er verschillende mensen van Brabantia Nostra die hoog van de toren bliezen. Schrijvers, kamerleden. Niet de allerminsten. Het was een cultureel-religieuze, later ook politiek-economische, beweging, hier in Brabant. Het belangrijkste denkbeeld van die beweging was, dat 'ons' Brabant, dat lange tijd was overheerst door de protestanten uit het Noorden, weer fier moest gaan leven naar zijn eigen, rooms-katholieke aard. De beweging heeft niet veel voor elkaar gekregen. Maar het was wel een exponent van een mentaliteit. Van: wij Brabanders hebben onze trots van het hertogdom uit de Bourgondische en Habsburgse periode, en die is ons afgepakt door protestanten en liberalen. Nu is het de tijd dat wij katholieken onze trots weer herwinnen en onze Brabantse glorie en fierheid weer ten volle beleven. Maar er zat ook economische wrok achter. 'Wij' zijn natuurlijk Generaliteitsland geweest. De kerken waren afgepakt en niet allemaal teruggegeven. Goed, die mensen die actief waren geweest in die beweging waren toen ik mijn onderzoek deed allemaal in de zeventig, dus ik kon ze nog net interviewen. Verder kon je me twee middagen in de week, op de zaterdagochtend als ik de jongens naar scouting had gebracht en in de vakanties in het archief vinden. En dat terwijl ik 26 uur in de week voor de klas stond. Ik vond het heerlijk om me te kunnen afzonderen van het schoolwerk. Bouwen aan mijn eigen droomwereld van een boek. Een proefschrift hoefde het trouwens niet te worden; ik wilde iets onderzoeken en daarover publiceren. Maar toen in 1987 iemand naar Van den Eerenbeemt, een van mijn promotores, kwam met de opmerking: ik wil op Brabantia Nostra promoveren, dacht ik: dat moet ik zelf maar gaan doen. En zo is het uiteindelijk in 1990 tot een promotie gekomen. Het was een geweldige mooi tijd, de commotie, de publicatie en de stukken in de krant. Dat tilt je wel even op.'

Amerika

'Het werk heeft ook wel eens stil gelegen. Zo ben ik in de zomer van 1985 met een *Fulbright grant* naar Amerika

geweest. Genoemd naar die bekende senator. Maryl bleef, dat moet ik er wel bij zeggen, achter met de zorg voor de kinderen. Er stond een berichtje in de Kleiokrant en Maryl zei: dat moet je doen, da's iets voor jou. Het was een uitwisselingsprogramma. Elk jaar mochten vier docenten met een studiebeurs naar de Verenigde Staten. *American studies* met colleges over geschiedenis, aardrijkskunde en literatuur. Je moest daarover referaten schrijven. We zaten vijf weken in Minnesota en daarna hebben we een rondreis gemaakt van San Fransisco naar New Orleans en Washington en Boston. Ik kwam dolenthousiast terug. Later hebben Maryl en ik nog geprobeerd om voor een jaar met de kinderen naar Amerika te gaan. Dat had heel goed gekund. Maar we kregen geen garantie dat we weer in onze banen terug zouden kunnen komen. Ik was daar zo teleurgesteld over dat ik dacht: dan ga ik me energie maar weer richten op dat onderzoek.'

Kleio

'Na mijn promotie was ik bang voor het zwarte gat. En weer was er een oproep in Kleio: gezocht mensen die zich actief willen inzetten voor de VGN. Dat was in de tijd dat Guus Peek nog hoofdredacteur was. Later is Wim Rongen dat geworden. Voor mij is Kleio enorm belangrijk geweest omdat je elke maand contact had met collega's die op de hoogte zijn en iets willen met hun vak. Het is heel inspirerend. Zonder die dingen zou ik misschien verzuurd zijn.'

'In Kleio doe je alles wat mogelijk is, het is niet alleen registreren wat er gebeurt. Je moet laten zien wat mogelijk is, methoden en didactiek die je kunt gebruiken, boeken die je kunt lezen. Meer dan alleen lesideetjes, ook achtergrondinformatie, zoals we al jaren doen met ons laatste nummer van het jaar, het examennummer. Docenten moeten zich gesterkt voelen: dit kan allemaal met ons vak. Zelf ben ik niet zo'n theoreticus, dus voor mij moeten alle onderwijskundige vernieuwingen, ook voor ons vak, afgemeten worden aan de praktische bruikbaarheid voor de docent. Met voorzitter Mao zeg ik: laat honderd bloemen bloeien, laat honderd scholen wedijveren. Kleio moet het podium zijn voor alle meningen en richtingen.

We moeten iedere docent bedienen. Zoals met onze artikelen over de rapporten van De Wit en De Rooy waarin we verschillende standpunten lieten horen. Mijn persoonlijke voorkeur doet er niet zo toe. Ik weet het zelf ook niet zo goed, ik ben over die ontwikkeling ook wat onzeker.'

'Interessant is dat wat ze nu het nieuwe leren noemen, tijdens mijn eigen opleiding in Nijmegen, al door Toebees

werd aanbevolen. Zijn didactiek stond geheel in het teken van het zelfontdekkend leren. Geen spannende verhalen om leerlingen mee te slepen, maar uitgaan van de ervaringswereld van de prepuber. Laat ze zelf maar werken. Door schade en schande ben ik daarvan teruggekomen. Overigens zei Toebes zelf al dat afwisseling het geheim was van elke goede les. In de praktijk komt het er niet zoveel van. Je bent toch vooral veel aan het uitleggen. Dingen visualiseren. Dat laatste doe ik nog veel met dia's, die heb ik in mijn lokaal zo onder handbereik. Maar nu wil ik ook een beamer, die heb ik net aangevraagd.'

'Ik heb het altijd leuk gevonden mijn collega's van dienst te zijn. Toen ik promoveerde werd ik doctor. En doctor betekent 'leraar'. Dat schept een verplichting: ik mag mijn licht niet onder de korenmaat zetten, maar moet ik mijn kwaliteiten en mogelijkheden aanwenden. En als je dan een filmrecensie hebt geschreven en je krijgt een reactie van een collega: ik heb die film gebruikt, dan geeft dat voldoening.'

Notendopjes

'Ik maak me druk over het vak geschiedenis, die ontwikkelingen met Mens en Maatschappij, de Tweede Fase. Ik ben historicus, het vak gaat me aan het hart. Kleio is de muze van geschiedenis en niet van M en M. Maar het is glibberig terrein: wat moet je, wat kun je in het vmbo met geschiedenis? Ik zit daar niet zo in. Die vmbo-docent staat daar met hele andere leerlingen. Misschien is Mens en Maatschappij dan toch wel wat. Is geschiedenis voor die leerlingen te theoretisch. Maar we krijgen weinig reacties. Op mijn stuk over de eerste ervaringen met de Tweede Fase kreeg ik bijvoorbeeld maar twee reacties. En van hogerhand, van het ministerie of zo, hoor je nooit wat. Maar dat vind ik eerlijk gezegd ook minder belangrijk. We schrijven voor de circa tweeduizend lezers, voor het merendeel docenten geschiedenis die midden in het onderwijs staan. Dus zoek je als redactie maar naar het goede evenwicht, wat is belangrijk voor die lezers, wat wil de docent in Enkhuizen, in Maastricht en Hoogezand-Sappemeer lezen. Hoe kunnen we ze steunen, een hart onder de riem steken.'

'En verder schrijf ik ook tegen de leegte. Het zwarte gat ligt altijd op de loer. En dat moet gevuld met veel lezen en schrijven. Ik geef 17 uur les, ik ben met de bapo, en heb weinig reistijd. Ik concentreer me voor school tegenwoordig op mijn lestaken. Dat was vroeger wel anders; ik heb in veel functies en organen gezeten. Maar ik sla nog altijd geen schoolfeest over. Al met al blijft er aardig wat tijd over om te schrijven: om te publiceren en te populariseren. Ik heb aan heel wat methodes

meegeschreven. Vanaf 1994 met *Historia*. Het laatste product was *Fenix*. Daar zit *Pharos* nog tussenin. Uit het historisch overzicht van *Pharos* is mijn eerste *Notendop* voortgekomen: *De wereldgeschiedenis in een notendop*. Daarna volgden nog drie Notendopjes: over de geschie-

Kleio moet het podium zijn voor alle meningen en richtingen.

denis van de Verenigde Staten, het Midden-Oosten en de Eerste Wereldoorlog. Nu ben ik druk bezig aan een boek over de geschiedenis van China. En verder schreef ik viermaal een eindexamenkatern.'

'Het werk voor Kleio zal ik missen, vooral die gezellige contacten met de redactieleden, de maandelijkse redactievergaderingen. Maar ik heb het nu zestien jaar gedaan. Vroeger dacht ik: als ik vijftig ben, ga ik alleen nog lekker tennissen. Nou goed, ik ben nu achteenvijftig.'

Jan van Oudheusden

geboren in Waalwijk, 1949

gymnasium-alfa, Dr. Mollercollege: 1961-1968

studie geschiedenis Katholieke Universiteit Nijmegen: 1968-1975

docent geschiedenis Dr. Mollercollege: 1974 - heden

promotie op *Brabantia Nostra*: 1990

redacteur Kleio: 1991-2007

hoofdredacteur Kleio: 1997-2007